

УДК 311.21:339.727.22

Мережко Г.М.
асистент кафедри статистики
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

Ткачук М.Є.
студент фінансово-економічного факультету
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

STATISTIC ANALYSIS OF DIRECTIONAL FOREIGN INVESTMENTS IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті на основі даних Державної служби статистики проведено статистичний аналіз прямих іноземних інвестицій в Україні. За допомогою статистичних методів проаналізовано структуру та нерівномірність розподілу прямих іноземних інвестицій за регіонами, видами економічної діяльності та країнами-інвесторами. Проаналізувавши обсяги та розподіл прямих іноземних інвестицій, зроблено висновок, що з кожним роком поглиблюється диференціація регіонів та видів економічної діяльності.

Ключові слова: види економічної діяльності, диспропорції, концентрація інвестицій, країни-інвестори, нерівномірність розподілу, прямі іноземні інвестиції.

АННОТАЦИЯ

В статье на основе данных Государственной службы статистики проведен статистический анализ прямых иностранных инвестиций в Украине. При помощи статистических методов проанализирована структура и неравномерность распределения прямых иностранных инвестиций по регионам, видам экономической деятельности и странам-инвесторам. Проанализировав объем и распределение прямых иностранных инвестиций, сделан вывод о том, что с каждым годом усиливается дифференциация регионов и видов экономической деятельности.

Ключевые слова: виды экономической деятельности, диспропорции, концентрация инвестиций, страны-инвесторы, неравномерность распределения, прямые иностранные инвестиции.

ANNOTATION

Statistical analysis of direct foreign investments in Ukraine was carried out on the basis of data of State Service of Statistics of Ukraine. The structure and unequal distribution of direct foreign investments throughout the regions, types of economic activity and investing countries were analyzed with the help of statistical methods. Analyzing of the volume and distribution of direct foreign investments led to conclusion that the differentiation of regions and types of economic activity by the volume of secured direct foreign investments becomes deeper year by year.

Keywords: types of economic activity, disproportions, investment concentration, investing countries, unequal distribution, direct foreign investments.

Постановка проблеми. Одним зі стратегічних пріоритетів будь-якої країни є забезпечення високих темпів економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Серед найефективніших способів досягнення цієї мети – залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в достатніх обсягах. Крім того, іноземні інвестиції є одним з показників ступеня інтеграції країни в світове господарство, важливим еле-

ментом подальшого розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. У країнах, що розвиваються, 1% збільшення прямих іноземних інвестицій призводить до додаткового збільшення доходу на одну особу на 0,8% [1, с. 23].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інвестицій займаються багато закордонних та українських вчених, таких як: Б. Губський, М. Чумаченко, А. Степаненко, С. Кадочников, Н. Ковтун, Т. Майорова, І. Малий, А. Пересада, Дж. Кейнс, М. Фрідмен, Ф. Хайск, Д. Хікс, У. Шарпта ін.

Мета статті полягає в аналізі динаміки прямих іноземних інвестицій в Україну за основними інвесторами та оцінці нерівномірності розподілу іноземних інвестицій за регіонами, видами економічної діяльності. Аналіз буде здійснюватися на основі даних Державної служби статистики України [2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із Законом України «Про режим іноземного інвестування», підприємство з іноземними інвестиціями – підприємство будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого становить не менше 10%, а, відповідно, іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [3, с. 1].

Іноземні інвестиції мають величезний вплив на економіку будь-якої країни. Для України ПІІ – це ефективна реструктуризація економіки, зростання рівня конкурентоспроможності, розвиток підприємництва, розвиток нових галузей, зростання ефективності українських підприємств, запровадження прогресивної техніки і технологій тощо. Тобто іноземні інвестиції у достатніх обсягах могли б нарешті дати поштовх для стрімкого розвитку країни. У зв'язку з цим проблема залучення інвестицій була і залишається однією з найактуальніших для України.

На жаль, обсяг ПІІ в Україну незначний. В нашій державі завжди були такі проблеми,

як політична нестабільність, відсутність єдиної економічної програми у різних урядів, високий рівень корупції та низький рівень розвитку інфраструктури. За даними Державної служби статистики, станом на 1.10.2015 р. Україна акумулювала всього 43,95 млрд. доларів прямих іноземних інвестицій, що значно менше реальних потреб економіки. Якщо проаналізувати дані останніх двох десятиліть, незважаючи на всі негативні фактори, чітко простежується тенденція до незначного, але стабільного зростання ПІІ в Україну до 2014 р. Проте військовий конфлікт на сході країни призвів до скорочення обсягу накопичених інвестицій на 25% у 2014 р. в порівнянні з 2013 р.

Важливим аспектом дослідження ПІІ є вивчення їх структури та структурних змін у часі за видами економічної діяльності, регіонами-реципієнтами та країнами-інвесторами. Такий напрямок аналізу дозволяє виявити тенденції у розподілі іноземних інвестицій, їх динамічні зміни та виявити пріоритетні напрями вкладення коштів іноземними інвесторами.

Так, на першу п'ятірку країн-інвесторів (Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія) у 2014 р. припадає приблизно 64,9% всіх ПІІ. Якщо проаналізувати динаміку залучених інвестицій останнього десятиліття, то чітко простежується тенденція до зниження частки західних країн, а частки офшорних зон – до збільшення. Так, наприклад, частка інвестицій з Кіпру збільшилася з 12,4% у 2004 р. до 29,9% у 2014 р., натомість частка з США скоротилася з 13,8% до 1,9% (рис. 1).

Також треба зазначити, що більшість експертів вважають: капітал, який надходить з Віргінських островів та Кіпру, – це раніше вивезені українські та російські капітали. І якщо додати ці капітали до коштів, які інвестує Росія, то отримуємо, зважаючи на сучасні обставини, загрозливу цифру – 40,2% (в 2004 р. – 24,4 %).

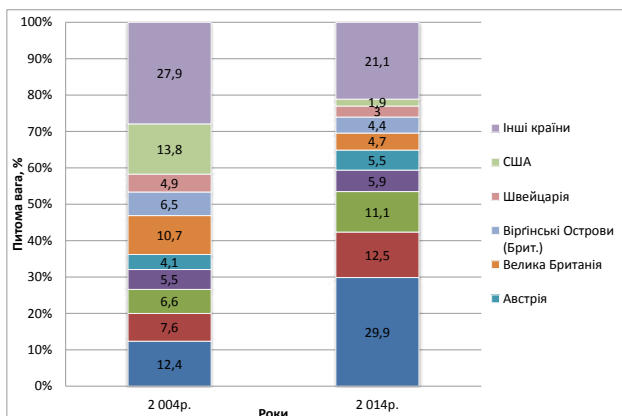

Рис. 1. Структура ПІІ за країнами-інвесторами у 2004 та 2014 рр.

Цікавим напрямом аналізу є оцінка нерівномірності розподілу іноземних інвестицій в Україні за регіонами. Як показує досвід розвинутих країн, концентрацію виробництва в окре-

мих регіонах, що спочатку формується стихійно, а в результаті набуває стійкого характеру, в майбутньому важко змінити. Концентрація виробництва в основному зумовлена локалізацією інвестицій в основний капітал та ПІІ, зростання яких призводить до подальшої концентрації виробництва в окремих регіонах [4, с. 54].

Дані свідчать, що іноземні інвестиції розподілені дуже нерівномірно за регіонами. Так, на м. Київ у 2014 р. припадає 6,7% населення України, а частка інвестицій – 49,5%, натомість, наприклад, у Тернопільській області частка населення 2,5%, а частка інвестицій – лише 0,12%.

На п'ятірку найпривабливіших для іноземних інвесторів регіонів (м. Київ, Дніпропетровська, Харківська, Київська та Донецька області) в 2014 р. припадає 79,8% залучених інвестицій. Причому найбільшу частку в загальній кількості ПІІ завжди займає Київ, і цей процент постійно зростає: з 32,1% у 2004 р. до 49,5% у 2014 р.

Все це вказує на надзвичайно високу диференціацію регіонів за рівнем залучених інвестицій, що негативно для розвитку економіки країни: відбувається стрімкий розвиток одних регіонів і повний занепад інших. Хоча така диференціація є закономірним явищем. В будь-якій, навіть високорозвиненій, країні існують депресивні регіони, наприклад, Східна Німеччина, Корсика у Франції...

Оцінимо нерівномірність розподілу інвестицій між регіонами за допомогою коефіцієнта локалізації та концентрації [5, с. 150] на основі офіційних даних про кількість населення та ПІІ (рис. 2).

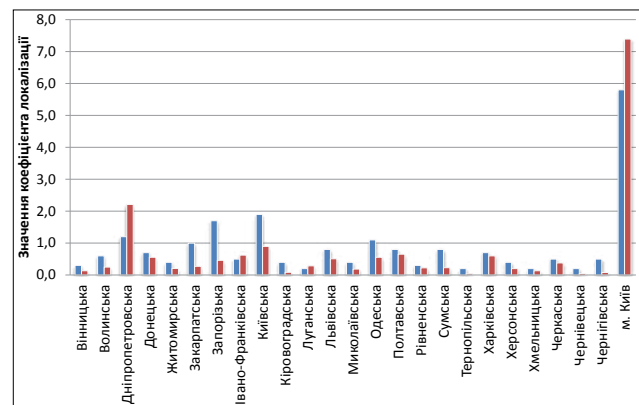

Рис. 2. Значення коефіцієнтів локалізації у 2004 та 2014 рр. (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополь)

З рис. 2 видно, що в 2004 р. інвестиції концентрувалися в Київській, Запорізькій областях та м. Київ, а в 2014 р. – лише в столиці та Дніпропетровській області. Рівень локалізації залучених ПІІ в м. Київ в 3,4 рази більший за аналогічний показник його найближчого конкурента у 2014 р. Якщо ж порівнювати столи-

цю з областю-аутсайдером, то різниця просто вражає: в 2004 р. концентрація інвестицій у Києві була в 29 разів більше за такий самий показник області-аутайдера, в 2014 р. – вже у понад 92 рази.

Якщо аналізувати коефіцієнт концентрації, то можна стверджувати, що рівень концентрації ПІІ – високий (2004 р. – 33,3 п. п., а в 2013 р. – вже 52,1 п. п.) і має тенденцію до зростання.

Дуже інформативним є показник обсягу ПІІ на одну особу. В середньому по Україні на одного жителя припадає \$1072. Усі регіони, крім Києва та Дніпропетровської області, мають рівень іноземних інвестицій на одну особу нижчий, ніж у цілому по Україні. Кияни отримали майже у вісім разів більше інвестицій, ніж в середньому жителі України.

Слід зазначити, що у майбутньому можлива зміна регіональної структури, адже «звратною стороною» популярності Києва серед інвесторів є те, що входження на столичний ринок потребуватиме все більших і більших ресурсів, оскільки його ніша на даний момент достатньо заповнена. Такі витрати з часом будуть економічно невиправданими. Таким чином, інвестори будуть переключатися на регіональні можливості ведення свого бізнесу. Майбутній розподіл інвестицій між регіонами перш за все буде пов'язаний з концентрацією виробничих ресурсів та розвиненістю інфраструктури. При цьому особлива увага приділятиметься лояльності місцевої влади та контролюючих структур бізнесу.

Глибокі диспропорції існують й у розподілі інвестицій за видами економічної діяльності. Передусім інвесторів цікавлять сфери, які за короткий час можуть забезпечити отримання найбільшого прибутку. Саме тому п'ятірка найпопулярніших видів діяльності, в які вкладають іноземні інвестори, у 2014 р. виглядає наступним чином: фінансова діяльність – 25,1%, оптова торгівля та посередництво в торгівлі – 13,1%, металургійне виробництво – 12,1%, операції з нерухомим майном – 8,3%, професійна та наукова діяльність – 6,2% усіх інвестицій. У порівнянні з 2004 р. найбільше зросла частка інвестицій у фінансову діяльність – на 16,9 п. п., а частка інвестицій у виробництво харчових продуктів та напоїв скоротилася з 13,5% у 2004 р. до 6% у 2014 р. Отже, іноземці вкрай неохоче інвестують у виробничу сферу, і ця тенденція з часом все помітніша. Інвестори визначилися з найприбутковішими напрямками вкладення коштів, керуючись власними інтересами, але вони, як правило, не співпадають з пріоритетами нашої країни.

Висновки. З кожним роком відбувається все більша диференціація регіонів та видів

економічної діяльності за кількістю залучених інвестицій. Це призводить до бурхливого розвитку одних регіонів та видів діяльності і занепаду інших. Основне завдання українського уряду – визначення пріоритетних галузей для залучення іноземних інвестицій і побудова ефективної інвестиційної моделі, яка змінить тенденцію зростання масштабів регіональної та галузевої диференціації. Ефективним інструментом для вирішення цієї проблеми може стати розробка методологічних засад та нормативних документів для більш рівномірного розподілу іноземних інвестицій. Наприклад, варто збільшувати податок і скасувати пільги в галузях, де достатньо представлений національний виробник, і застосовувати податкові пільги в галузях, розвиток яких уряд вважає пріоритетним. Особливо слід заохочувати інвестування в розвиток інноваційної та дослідницької діяльності. Також треба стимулювати залучення інвестицій у створення і розбудову інфраструктури для переробки та зберігання сільськогосподарської продукції, оскільки наша країна має сприятливі умови, щоб стати світовим експортером продуктів АПК.

Що ж стосується проблеми незначних обсягів залучених інвестицій, то її також можна вирішити за певних умов, а саме: 1) політична і економічна стабільність, зокрема, припинення конфронтації на сході країни; 2) поліпшення національного законодавства в цілому, і особливо щодо іноземних інвестицій, гарантування його стабільності; 3) поліпшення інформаційного забезпечення потенційних інвесторів (наприклад, створити організацію, яка б надавала достовірну і повну інформацію іноземним інвесторам та консультувала щодо національного законодавства); 4) нарешті подолати корупцію або хоча б суттєво знизити її рівень; 5) збільшити обсяг державних інвестицій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Хорошковский В.І., Юрчишин В.В. Інвестиційна потреба лібералізації та розвитку / В.І. Хорошковский, В.В. Юрчишин // Статистика України. – 2002. – № 1. – С. 23–26.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
4. Ковтун Н.В. Статистичні методи оцінки концентрації інвестицій / Н.В. Ковтун // Статистика України. – 2004. – № 4. – С. 54–57.
5. Єріна А.М., Пальян З.О. Статистика : [підручник] / А.М. Єріна, З.О. Пальян. – К. : КНЕУ, 2010. – 351 с.